

Sygn. akt **IV Ka 853/13**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 września 2013 r.

Sąd Okręgowy w Szczecinie w IV Wydziale Karnym Odwoławczym
w składzie:

Przewodniczący: SSO Bożena Majgier-Strączyńska

Sędziowie: SO Ryszard Małachowski (spr.)

SO Teresa Wandzilak

Protokolant: Aneta Maziarek

przy udziale jako rzecznika interesu publicznego Prokuratora Prok. Okr. Damiana Kordykiewicza

po rozpoznaniu w dniu 9 września 2013 r.

sprawy z subsydiarnego oskarżenia **K. D.**

przeciwko **A. D.**

oskarżonej o czyny z art. 207 § 1 kk

na skutek apelacji wniesionej przez obrońcę oskarżonej

od wyroku Sądu Rejonowego Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie

z dnia 12 marca 2013 r. sygn. VI K 578/11

I. uchyla zaskarżony wyrok i na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 kpk postępowanie karne w sprawie przeciwko A. D. o przypisane jej czyny umarza,

II. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. E. J. kwotę 516,60 (pięciuset szesnastu i 60/100) złotych, w tym 96,60 (dziewięćdziesięciu sześciu i 60/100) złotych podatku VAT, tytułem kosztów nieopłaconej obrony oskarżonej z urzędu przed Sądem Okręgowym jako drugą instancją,

III. koszty procesu w sprawie ponosi oskarżycielka posiłkowa subsydiarna K. D..

Sygn. akt IV Ka 853 / 13

UZASADNIENIE

A. D.została oskarżona subsydiarnym aktem oskarżenia wniesionym przez pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej subsydiarnej K. D.o to, że w okresie od 2008r., daty bliżej nieokreślonej do lutego 2011r., w mieszkaniu przy ul. (...)(...) w S., znęcała się fizycznie i psychicznie nad matką K. D., poprzez używanie wobec wyżej wymienionej słów powszechnie uznawanych za obelżywe, szarpanie, popychanie, uderzanie otwartą dłonią i pięścią, kopanie, plucie, niszczenie mienia, ciągnięcie za włosy, urządzanie libacji alkoholowych, to jest o czyn publicznoskargowy kwalifikowany z art. 207 § 1 k.k.

Sąd Rejonowy Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie po rozpoznaniu tej sprawy wyrokiem z dnia 12 marca 2013r., sygn. akt IV K 578 / 11,

1. oskarżoną A. D. uznał za winną tego, że w okresie od 15 lutego 2008r. do października 2008r., w mieszkaniu przy ul. (...) (...) w S., znęcała się psychicznie nad matką K. D., poprzez używanie wobec wyżej wymienionej słów powszechnie uznawanych za obelżywe oraz plucie, to jest czynu z art. 207 § 1 k.k.,

2. oskarżoną A. D. uznał za winną tego, że w okresie od 21 lutego 2009r. do 14 kwietnia 2009r., w mieszkaniu przy ul. (...) (...) w S., znęcała się psychicznie nad matką K. D., poprzez używanie wobec wyżej wymienionej słów powszechnie uznawanych za obelżywe oraz plucie, to jest czynu z art. 207 § 1 k.k.,

3. oskarżoną A. D. uznał za winną tego, że w okresie od 26 lipca 2009r. do sierpnia 2009r., daty bliżej nieustalonej, w mieszkaniu przy ul. (...) (...), w S., znęcała się psychicznie nad matką K. D., poprzez używanie wobec wyżej wymienionej słów powszechnie uznawanych za obelżywe oraz plucie, to jest czynu z art. 207 § 1 k.k.,

4. oskarżoną A. D. uznał za winną tego, że w okresie od stycznia 2010r. do kwietnia 2010r., w mieszkaniu przy ul. (...) (...) w S., znęcała się psychicznie nad matką K. D., poprzez używanie wobec wyżej wymienionej słów powszechnie uznawanych za obelżywe oraz plucie, to jest czynu z art. 207 § 1 k.k.,

5. oskarżoną A. D. uznał za winną tego, że w okresie nie później niż od 13 lipca 2010r. do 8 grudnia 2010r., w mieszkaniu przy ul. (...) /D, w S., znęcała się psychicznie i fizycznie nad matką K. D., poprzez używanie wobec wyżej wymienionej słów powszechnie uznawanych za obelżywe oraz plucie, a nadto w dniu 13 lipca 2010r. wylała jej wodę na głowę oraz szarpała, a nadto w dniu 17 sierpnia 2010r. złapała ją za włosy i zrzuciła z krzesła oraz uderzyła ręką w twarz, to jest czynu z art. 207 § 1 k.k. i za ten czyn na podstawie art. 207 § 1 k.k. w zw. z art. 58 § 3 k.k. wymierzył jej karę 6 miesięcy ograniczenia wolności, zobowiązując ją do wykonywania w tym czasie nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin miesięcznie,

6. postępowanie karne wobec A. D. o to, że w dniu 6 maja 2009r. naruszyła nietykalność cielesną swojej matki K. D. w ten sposób, że ciągnęła ją za włosy zrzuciła ją z łóżka, popychała, biła otwartą ręką po głowie oraz kopała to jest o czyn z art. 217 § 1 k.k., na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 kpk umarzył,

7. ustalił, że czyny opisane w punktach 1 - 4 stanowią ciąg przestępstw z art. 91 § 1 k.k. i za ten ciąg przestępstw na podstawie art. 207 § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k. wymierzył oskarżonej A. D. karę 10 miesięcy ograniczenia wolności, zobowiązując ją do wykonywania w tym czasie nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin miesięcznie,

8. na podstawie art. 91 § 2 k.k., art. 86 § 1 i 3 k.k. orzekł wobec oskarżonej A. D. karę łączną 1 roku ograniczenia wolności, zobowiązując ją do wykonywania w tym czasie nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin miesięcznie,

9. na podstawie art. 36 § 2 k.k. w zw. z art. 72 § 1 pkt 5 k.k. zobowiązał oskarżoną A. D. do powstrzymywania się od nadużywania alkoholu oraz używania innych środków odurzających,

10. na podstawie art. 36 § 2 k.k. w zw. z art. 72 § 1 pkt 6a k.k. zobowiązał oskarżoną A. D. do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno - edukacyjnych organizowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w S.,

11. na podstawie art. 640 kpk w zw. z art. 632a kpk stwierdził, że w części dotyczącej umorzenia postępowania koszty procesu ponosi Skarb Państwa,

12. na podstawie art. 640 kpk w zw. z art. 624 § 1 kpk zwolnił oskarżoną w całości od ponoszenia kosztów procesu.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł obrońca oskarżonej A. D. orzeczeniu temu zarzucając :

1) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia Sądu I instancji, który miał wpływ na treść tego orzeczenia, a polegający na przyjęciu, że oskarżona znęcała się nad matką psychicznie i fizycznie, że brak jest wzajemności zachowań oskarżonej i pokrzywdzonej, a w konsekwencji uznanie przez Sąd, że spełnione zostały przesłanki skazania za czyn z art. 207 § 1 k.k. Błąd ten wynika także z uznania, iż zebrany w sprawie materiał dowodowy prowadzi do całkowicie pewnego wniosku, iż oskarżona A. D. dopuściła się zarzucanego jej przestępstwa, podczas gdy analiza zebranych w sprawie dowodów, a zwłaszcza analiza wyjaśnień oskarżonej i zeznań wszystkich świadków do takiego wniosku nie może prowadzić.

2) obrazę przepisów postępowania mające wpływ na treść orzeczenia, to jest :

a) art. 4 k.p.k. – wynikającą z naruszenia zasady obiektywizmu poprzez nieuwzględnienie okoliczności przemawiających na korzyść oskarżonej,

b) art. 5 § 2 k.p.k. – wynikającą z rozstrzygnięcia na niekorzyść oskarżonej A. D. wątpliwości co do faktu, iż w niniejszej sprawie mamy do czynienia z wzajemnością zachowań,

c) art. 7 k.p.k. – wynikającą głównie z przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów przez uznanie, iż zebrane w sprawie dowody, są wystarczające do uznania oskarżonej za winną zarzucanego jej czynu,

d) art. 626 § 1 k.p.k. – poprzez nieokreślenie przez Sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie kto ponosi koszty obrony z urzędu.

Skarżący podnosząc powyższe zarzuty, wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uniewinnienie oskarżonej, ewentualnie wymierzenie jej najbardziej łagodnej kary ograniczenia wolności; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Jednocześnie wniósł o zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej oskarżonej z urzędu przed Sądem I i II instancji.

W odpowiedzi na tą apelację pełnomocnik oskarżycielki posiłkowej subsydiarnej K. D. wniósł o oddalenie apelacji obrońcy oskarżonej i utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku, a także o zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej oskarżycielce subsydiarnej z urzędu przed Sądem I i II instancji.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja obrońcy oskarżonej inicjująca postępowanie odwoławcze doprowadziła do uchylenia zaskarżonego wyroku, jednakże z przyczyn odmiennych od sformułowanych w niej zarzutów i z odmiennym od wnioskowanego skutkiem.

Ponieważ kontrola instancyjna ujawniła istnienie w badanej sprawie bezwzględnej przesłanki odwoławczej z art. 439 pkt 9 kpk, Sąd Okręgowy kierując się dyspozycją art. 436 kpk ograniczył rozpoznanie środka odwoławczego tylko do poszczególnych uchybień podlegających uwzględnieniu z urzędu, stwierdzając, że rozpoznanie w tym zakresie jest wystarczające do wydania orzeczenia, a rozpoznanie pozostałych uchybień byłoby bezprzedmiotowe dla dalszego toku postępowania.

Przechodząc do kwestii merytorycznej przede wszystkim wskazać należy, że zgodnie z dyspozycją art. 55 § 1 zdanie pierwsze kpk, w razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania w wypadku, o którym mowa w art. 330 § 2 kpk, pokrzywdzony może w terminie miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia o postanowieniu wnieść akt oskarżenia do sądu, dołączając po jednym odpisie dla każdego oskarżonego oraz dla prokuratora. Występuje, zatem sytuacja, w której to pokrzywdzonemu przekazane zostało uprawnienia do skierowania do sądu aktu oskarżenia o czyn publicznoskargowy, który - w jego ocenie - został pokrzywdzonym, w warunkach gdy prokurator nie znajdując podstaw faktycznych i prawnych do wniesienia aktu oskarżenia, postępowanie karne w przedmiotowej sprawie dwukrotnie umorzył, bądź też dwukrotnie odmówił wszczęcia takiego postępowania. Dochodzi więc do sytuacji wyjątkowej wymagającej od sądu, do którego taki

subsydiarny akt oskarżenia został skierowany do dochowania szczególnej staranności przy badaniu podstaw do takiej inicjatywy procesowej pokrzywdzonego.

Pierwszą czynnością procesową właściwego miejscowo i rzeczowo sądu winna być w tej sytuacji formalna kontrola subsydiarnego aktu oskarżenia. Oczywistym jest, że musi on zostać sporządzony i podpisany przez adwokata lub radcę prawnego, ale także koniecznym jest, żeby zgodnie z wymogami określonymi przepisem art. 621 § 1 kpk, który zgodnie z art. 640 kpk ma odpowiednie zastosowanie do subsydiarnego aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego, załączony do niego został dowód uiszczenia zryczałtowanej równowartości wydatków. Brak uregulowania takiej należności powoduje, że akt oskarżenia jest bezskuteczny. W będącej przedmiotem postępowania w sprawie z oskarżenia posiłkowego subsydiarnego K. D. wydatków takich nie opłacono. Wprawdzie Sąd meriti wezwał oskarżycielkę posiłkową do uzupełnienia tego braku przez wpłacenie w terminie do siedmiu dni zryczałtowanej równowartości wydatków w kwocie 300, zł, pod rygorem uznania zgodnie z art. 120 § 2 kpk pisma skarżącej za bezskuteczne, zaś K. D. wniosła o zwolnienie jej z obowiązku uiszczenia tej kwoty, lecz wniosek ten nie został przez Sąd Rejonowy w ogóle rozpoznany. W przedmiotowej sprawie zaistniała więc sytuacja, że Sąd Rejonowy przystąpił do procedowania bez uiszczenia przez skarżącą zryczałtowanych wydatków tego postępowania i bez rozpoznania wniosku o zwolnienie z obowiązku ich opłacenia. To procesowe uchybienie Sądu Rejonowego, przy braku w tej sytuacji zawinienia skarżącej (wszak złożyła wniosek o zwolnienie jej z obowiązku zapłaty zryczałtowanych wydatków postępowania), przy prawidłowej wykładni określonej w art. 16 kpk zasady procesowej lojalności mogło być jednak konwalidowane, aż do zamknięcia przewodu sądowego w postępowaniu odwoławczym i w związku z tym nie ono było powodem kasatoryjnego rozstrzygnięcia w tej sprawie przez Sąd odwoławczy.

Kolejną bowiem wymagającą kontroli formalnej – oczywiście w sytuacji, gdy po otrzymaniu akt od właściwej Prokuratury i stwierdzeniu, że spełnione są warunki określone w art. 330 § 2 kpk – była konieczność sprawdzenia, czy pokrzywdzona dochowała wymaganego przepisem art. 55 § 1 kpk, liczonego od daty otrzymania przez nią zawiadomienia o kolejnej negatywnej dla niej decyzji prokuratora wraz z pouczeniem o warunkach i terminie miesięcznego terminu określonego tym przepisem. Lektura akt sprawy Sądu Rejonowego Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie oraz załączonych do nich akt Prokuratury Rejonowej Szczecin – Prawobrzeże w Szczecinie dowodzi, że tej kontroli Sąd Rejonowy należycie nie dokonał. W sprawie Prokuratury Rejonowej Szczecin – Prawobrzeże w Szczecinie wydane zostało postanowienie z dnia 31 grudnia 2010r., zarejestrowane pod sygn. 1 Ds 2232 / 10 o umorzeniu dochodzenia, które na skutek zażalenia wniesionego przez pokrzywdzoną K. D., Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie uchylił postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2011r., sygn. VI Kp 77 / 11. Ponownie Prokuratura Rejonowa Szczecin – Prawobrzeże w Szczecinie dochodzenie w tej sprawie umorzyła postanowieniem z dnia 31 maja 2011r., sygn. 1 Ds. 1078 / 11. Odpis tego powtórnego postanowienia o umorzeniu dochodzenia wraz z zawartymi na formularzu tego postanowienia pouczeniami K. D. odebrała w dniu 10 czerwca 2011r. Fakt ten determinował okres, w którym mogła ona wnieść subsydiarny akt oskarżenia. Zgodnie z treścią art. 55 § 1 kpk, zamykał się on datą 10 lipca 2011r. Prezentata na oryginale aktu oskarżenia wniesionego przez pełnomocnika oskarżyciela subsydiarnego wskazuje natomiast, że noszący datę 20 września 2011r. akt oskarżenia został złożony w Biurze Podawczym Sądu Rejonowego Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w dniu 20 września 2011r. Jak wyżej wskazano, już data sprzedania tego subsydiarnego aktu oskarżenia świadczy, że skarga ta złożona została bez wątplenia po upływie miesiąca od daty doręczenia pokrzywdzonej odpisu postanowienia z dn. 30 maja 2011r. o umorzeniu dochodzenia wraz z pouczeniem o prawie skorzystania z przepisu art. 55 § 1 kpk.

Bez znaczenia dla tych ustaleń jest to, że pokrzywdzona K. D. osobiście sporządziła i podpisała skargę nazwaną: „ Wniosek o: wszczęcie postępowania karnego wobec mojej córki A. D. ”, złożyła w Biurze Podawczym Sądu Rejonowego Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w dniu 8 lipca 2011r., a zatem w terminie miesiąca od daty otrzymania odpisu postanowienia o ponownym umorzeniu dochodzenia. Szczegółność tego postępowania karnego powoduje, że ustawodawca wprowadził wymóg sporządzenia i podpisania takiego dokumentu, jakim jest subsydiarny akt oskarżenia w sprawie o przestępstwo publicznoskargowe przez podmioty kwalifikowane, jakimi są adwokat lub radca prawny (art. 55 § 2 kpk); jednocześnie skarga taka musi spełniać wymagania określone przepisami art. 332 kpk i art. 333 § 1 kpk. Stąd pismo sporządzone i podpisane osobiście przez pokrzywdzoną K. D. (nie będącą adwokatem, ani

też radcą prawnym), nie mogło być procesowo skuteczne. O ile wydanie jeszcze w dniu złożenia przez pokrzywdzoną tej skargi zarządzenia w trybie art. 120 kpk wzywającego K. D. do jej uzupełnienia zgodnie ze wskazanym wyżej nakazem wynikającym z treści art. 55 § 2 kpk, byłoby uzasadnione (koniec terminu do wniesienia skargi mijał w dniu 10 lipca 2011r.), o tyle wydanie takiego zarządzenia w dniu 29 lipca 2011r. było już bezprzedmiotowe. Podobnie jak wszystkie dalsze już czynności procesowe podejmowane w przedmiotowej sprawie zarówno przez strony tego postępowania, jak też sam Sąd orzekający.

Powtórzenia wymaga, że terminem ostatecznym do wniesienia w niniejszej sprawie subsydiarnego aktu oskarżenia był dzień 10 lipca 2011r. Wynika to z prekluzyjnego charakteru tego terminu, który odnosi się zarówno do pokrzywdzonego, jak też jego pełnomocnika, ponieważ ustawodawca naruszenie tego materialnoprocesowego miesięcznego terminu z art. 55 § 1 kpk traktuje tak samo jak uchybienie terminowi przyłączenia się oskarżyciela posiłkowego do procesu z art. 54 § 1 kpk i art. 55 § 3 kpk. Prekluzyjność tego terminu jest zatem równoznaczna z jego nieprzywracalnością i to bez względu na to, czy do niezachowania go doszło z przyczyn zawinionych, czy też niezawinionych przez osobę uprawnioną do określonego działania (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2012r., II KK 74 / 12, LEX nr 1162670). Z tego względu wobec prekluzyjnego charakteru terminu, określonego w art. 55 § 1 kpk oraz literalnego brzmienia wymienionego przepisu, w sposób logiczny dojść trzeba do konkluzji, iż akt oskarżenia złożony przez pełnomocnika pokrzywdzonego po dniu 10 lipca 2011r., wniesiony został po upływie miesiąca od daty doręczenia pokrzywdzonym powiadomienia o powtórnym umorzeniu dochodzenia, czyli po określonym ustawowo terminie i jako taki był bezskuteczny. Zgodność z Konstytucją RP takiego postąpienia w zakresie ograniczenia terminu do wnoszenia subsydiarnego aktu oskarżenia przez ustawodawcę, oddającego w określonych warunkach prawnych inicjatywę do oskarżania o czyny publicznoskargowe samym pokrzywdzonym potwierdził Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 25 września 2012r., sygn. akt SK 28 / 10 (LEX 1217951).

Dlatego uznając, że nie zostały dochowane wymogi formalne subsydiarnego aktu oskarżenia, a wniesione przez pełnomocnika pokrzywdzonej K. D. pismo procesowe nie mogło być uznane za skutecznie inicjujące postępowanie sądowe w sprawie o czyn publicznoskargowy, Sąd Okręgowy uznając, że w sprawie brak jest skargi uprawnionego oskarżyciela, na podstawie art. 439 § 1 pkt 9 kpk uchylił zaskarżony wyrok i na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 kpk postępowanie karne w sprawie przeciwko A. D. o zarzucony jej czyn z art. 207 kk, umorzył.

Zgodnie z wnioskiem i oświadczeniem adw. E. J., na podstawie § 14 ust. 2 pkt 4, § 16 i § 2 ust 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t. j. Dz. U. z 2013r., poz. 461), zasądzono na jej rzecz koszty nieopłaconej obrony oskarżonej z urzędu przed Sądem Okręgowym jako drugą instancją.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 632 pkt 1 kpk w zw. z art. 640 kpk w zw. z art. 634 kpk.

SSO Ryszard Małachowski SSO Bożena Majgier- Strączyńska SSO Teresa Wandzilak